פרי הארץ — קרח

ברש"י ז"ל ויקח קרח שלקח מקח רע לעצמו, הנה אמרו רז"ל באבות "כל מחלוקת כו', איזה מחלוקת שהיא לשם שמים כו', ואיזה מחלוקת כו', זו מחלוקת קרח וכל עדתו" (אבות ה, יז), הענין הוא, ידוע שעיקר כוונת בריאת העולם, הוא עד שיגיע בהשתלשלות למקום הבחירה ברע או בטוב, אשר ברא את האדם ישר לדעתו מאוס ברע ובחור בטוב, וכבוד ה' מלא כל הנבראים מגבוה על גבוהים עד השלשול קטן שבים אפילו הקליפות, כמאמר "ואתה מחיה את כולם" (נחמיה ט, ו), כי צורך העולם בהם, ועיקר מעשה האדם להוציא יקר מזולל, בסוד "ומלכותו בכל משלה" (תהלים קג, יט), להכרית הקוצים ובחור בחיים בכל אשר יפנה ישכיל ובכל דרכיו ידעהו, מה זה ועל מה זה כי הקרה ה' לפניו, ומי ברא אלה, הלא ה' זו המהווה כל הויות ומחיה אותם, הסובב וממלא אותם, ומי נתן לשכוי בינה בין בדברים ועצה ודעת טוב ורע, ועתה למה ירע לבבו להתדבק ברע, יחליפנו וימיר אותו רע בטוב הגנוז בתוכו המחיה אותו שהוא חי החיים. ובזה נפש אדוניו ישיב לבעליו בהוציא יקר מזולל, להקריב קרבן להוי"ה אשה ריח ניחוח, נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו, כי רצונו בבריאת העולם הי' דוקא בגשמי, שיהיה מלא כל הארץ כבודו גם-כן במקום שיש בחירה, להוציא יקר מזולל שהם הקליפות. וזהו "אשה ריח ניחוח לה'" (ויקרא א, ט), שהוא ממקום הנוקבא והקליפות, וזהו שאמר ונעשה רצונו, פירוש שאמר עשרה מאמרות בשביל השתלשלות הגשמי וחומרי כזה, ואף-על-פי-כן נעשה רצונו, "ומלאה הארץ דעה כמים וכו'" (ישעיהו יא, ט), פירוש כי הארץ הוא הגשמי והוא הצמצום היותר גדול באור-אין-סוף ברוך הוא, להחיות עפר הארץ ומלואה ולהיות סובב אותה ולמלאות אותה, וזהו ומלאה הארץ דעה כמים שהם התפשטות כידוע, נמצא שעיקר בריאת העולם הי' הצמצום, וזהו באורייתא ברא קוב"ה עלמא, ואמרו רז"ל "נסתכל בתורה וברא את העולם שנאמר "ואהיה אצלו אמון" (משלי ח, ל)" (בראשית רבה א, ב), כי התורה מפי הגבורה ניתנה שהוא הצמצום, ואמרו רז"ל "שהיא אש שחורה חרותה על אש לבנה" "מדרש תנחומא בראשית א".

ולבאר הענין הוא, אחר שידוע שעיקר הבריאה הוא הצמצום שהוא שכינה בתחתונים צורך גבוה, פירוש החיות הקדושה שבתחתונים להעלות כולה כליל לה' וצורך גבוה, כענין "ישראל מפרנסין לאביהן שבשמים" (זהר חלק ג ז, ב) וכידוע. וזהו "אברם אינו מוליד, אברהם מוליד" (בראשית רבה מד, יב), כידוע שאברם הוא התפשטות, ואם היה רק התפשטות ולא היה שום צמצום, אי-אפשר להיות שום הולדה כנזכר-לעיל, אבל אברהם שהוא בה' אחרונה שבשם, שהיא שכינה בתחתונים, הוא המוליד בהעלותו אותה אל מול פני ה', כידוע שכל הולדה היא מקבלת תענוג מתחתונים, בהכנת התחתונים להיות מקבלים, שהיא אהבת איש לאשתו הנקראת אהבה מסותרת, מה-שאין-כן מאהבת האחים שהיא אהבת ההתפשטות, שניהם משורש אחד שהיא אהבה מגולה, כמאמר "מי יתנך כאח לי וכו' אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי" (שיר השירים ח, א), כי תענוג תמידי אינו תענוג, מה-שאין-כן באהבה מסותרת שהיא שכינה בתחתונים, שהי' רחוק ונתקרב הוא התענוג הגדול.

וזהו אמרם רז"ל "אלו ואלו דברי אלקים חיים" (גיטין ו, ב), אף-על-פי שאלו אוסרין ואלו מתירין, הענין הוא על-דרך אור שבעת הימים, שהם המדות, חמשה מול חמשה, ה' חסדים וה' גבורות, וזהו אמרם רז"ל "שהלוחות היו ה' מול ה'" (ירושלמי שקלים, ו), שכנגד כל ההתפשטות צריך להיות צמצום עד שתצא לאור שכינה בתחתונים והגיע עד עולם-הזה השפל והגופני, וכולם נתלבשו בגופים אפילו התורה והמצות בדברים גופנים כמו סוכה ולולב וכיוצא בהם. וכמו שבדרכי המדות, החסדים להתפשט והגבורות לצמצם, הגם כי אב אחד לכולם ואל אחד בראם וכולם מרועה אחד נתנו, והוא מתלבש בתוכם כידוע, בלי שום שינוי כלל ח"ו, כי אם השתלשלות רצון העליון להוציא מכח אל הפועל, כמו-כן אחר ההשתלשלות והתלבשות בגופים, "ואורייתא וקוב"ה וישראל כולא חד" (זהר חלק ג עג, א), כידוע משששים רבוא אותיות וששים רבוא נשמות וכו', אשר מעולם החסדים מתירים, להתפשט גם בזה נגלה כבוד ה' ממנו ג"כ, ואשר מעולם הגבורה אוסרים, על-דרך צמצום וגבול נתן ה' עד פה תבא. וכל זה אינו אלא באורות אבל לא בכלים, שהרי כל כוונת שניהם, אינו אלא לעשות כלים שהם גשמיות לקבל האורות, ולכן לא נמנעו מלהלוות כלים זה לזה, אפילו שאלו אוסרים ואלו מתירין וכו', (יבמות יג, ב).

והלכה כב"ה מפני שענותנין הם, ופירוש הלכה שהוא אותיות הכלה שהיא השכינה, כבית הלל שהם המקילין שהם החסדים, מפני דלית לה מגרמא כלום, כידוע שאין הירח מאיר אלא מאור השמש המאיר בתוכה, ופירוש הלכה הוא הילוך, להורות להם הדרך אשר ילכו בה לה', כי התורה והמצות הם תרי"ג עיטין להתהלך לפני ה' (זהר חלק ב פב, ב) כאמור באברהם "התהלך לפני" (בראשית יז, א), כידוע

זהר חלק א

שהם כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים לטהר אותם ולקדשם בכל מצוה לאבר המיוחד אליו, להמשיך הקדושה על עצמו בקשר החיות וביטול ההרגש ממש, וההילוך היא על-ידי הרגל פעם ושתים, שהוא לשון רגל, ומקבל שכר על כל פסיעה ופסיעה, עד שמההרגל יעשה טבע שני, שהוא מלשון "מטבע שטבעו חכמים" (ברכות מ, ב), שהוא תחילת בריאתו כך הוא, כמאמר "ויברא אלקים" (בראשית א, כז), כידוע "שאלקים בגימטריא הטבע וגימטריא הכסא" (זהר חלק ג רכג, א), להיות תחילת הבריאה והטבע, כסא נכון אל רצון העליון לשכון עליו משכן ה' ובית עולמים, שהם שכינה עילאה ושכינה תתאה על-ידי התקשרות נפשו בהם.

וידוע כי התקשרות נפשו באמת עם השכינה תתאה והתאחדו עמה להתכלל בה, והיינו שלא תהי' כוונתו אלא להעשות כלי בנפשו רוחו ונשמתו אליו יאסוף, לקבל השמש לאור יומם ולהדבק בה' שהם המדות כידוע, על-כל-פנים אי-אפשר להגיע לזה כי-אם מידי עברו דרך המות ממש, ויאחזוהו פלצות ויסורי בידקי מיתה ממש בלי שום שינוי, כידוע שנקרא בזוהר "אילנא דמותא" (זהר חלק ג, קכ), ואחרי עברו דרך הילוכו זה, ויתן את נפשו למומתים ויסבול צער מיתה, אם יאיר ה' חסדו ויחייהו מיומים, אז יאיר כשמש אפילתו להדבק בה' ובמדותיו לאהוב אותו ויראת ה' על פניו, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליו וכו', שהוא שם הוי"ה ב"ה בעצמו כידוע, כי השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, ואי-אפשר להגיע אל השמים שהם המדות, אם לא בדרך כל הארץ, וזהו הנקרא הולך בדרך כל הארץ שהוא המיתה, ולהיכן הולך אל השמים, שאין שום דרך אחר שיעלה השמים אם-לא אדם כי ימות באהל, שהוא משכן שהוא שכינה א"י.

והנה ידוע הוא בזוהר, בענין נפילת אפים שהיא מסירת נפש למקום הזה שהיא השכינה, וכתב שם שצריך רעו סגי בנקודת אמיתת הלב בדביקות והתקשרות חפץ ורצון גמור, שאם-לא-כן סכנה הוא לפניו, שאחר שאמר שימסור עצמו למקום המות, ולא יהיה בשלימות גמור, בכדי שיוכל להעשות כלי לקבל חסד ה' מעולם, שהם המדות להחיותו, ישאר שם, וזהו "ימותו ולא בחכמה" (איוב ד, כא), פירוש, כידוע מפסוק "ה' בחכמה יסד ארץ" (משלי ג, יט), כי החכמה הוא העליון שבמוחין והוא נקודת האמת והתחלת השורש, ואם אינו מכניס התחלת השורש והאמת, שהוא החכמה להתכלל בשכינה ולמסור עצמו אליו, ימות.

ואם אמר יאמר, מה לי ולצרה הזאת, לעבור בדרך זה, כי הוא נורא ואיום, כמאמר "מה נורא המקום הזה" (בראשית כח, יז), הלא כל הארץ לפני ונגלה כבוד ה' בכל דבר פרטי וכללי בעולם שנה נפש, שהם חיות הקודש מז' ימי הבנין, כמאמר "עולם חסד יבנה" (תהילים פט, ג), ואין לך דבר בעולם שיצא מכלל ה"שבעה עיני ה' המשוטטות בכל הארץ" (זכריה ד, י), ומהם ובהם נכללו כל התורה והמצות כידוע שהוא תורה שבכתב, לכן על ידם "יעלה שמים שיאו" (איוב כ, ו), ליהנות מאור ה' ולהדבק במדותיו אהבתו ויראתו. הנה, אל ידמה בנפשו להמלט באופן זה, כי-אם דרך המלך ילך, כי אין מקום לעבור בדרך אחר, זה השער לה' צדיקים יבואו בו, ובזאת יבא אל הקודש, ואי-אפשר להגיע לתורה שבכתב כי-אם דרך תורה שבעל-פה שהוא שכינה כידוע, והוא משל שאמרו רז"ל "שמסרו לו המפתחות הפנימים והמפתחות החיצונים לא מסרו לו, בהי עייל" (שבת לא, ב), כי לא זה הדרך שיעלה ויבא ויגיע אל הדביקות, אהבת ויראת ה' אבל ירד מטה מטה.

וזהו "ודאשתמש בתגא חלף" (אבות ד, ה), שהוא כתר של תורה שבכתב בעצמו, כאמרם רז"ל "על שחכמתו מרובה ומעשיו מועטין וכו' והופכתו על פניו" (אבות ג, יז), כי מה יתרון לאדם בכל המעשים אשר יעשה תחת השמש בהגלות נגלות, אם אין לבבו שלם, "הכון לקראת אלקיך וכו'" (עמוס ד, יב), כי רחמנא לבא בעי (זהר חלק ב קסב, ב), ואי-אפשר בשום אופן שתחול עליו יראת הרוממות כי-אם אחר שיעבור יראת העדרו מעיקרו, שהוא המיתה ומסירת נפש כנ"ל. וכל האהבות ויראת ה' אשר ידמה האדם בנפשו, בלתי עברו המעבר הל"ז, בודאי שקר ענה בנפשו בעצמו, וקנינים המדומים הם בנפשו מהתעוררות מדותיו הגשמיים כי ברע הוא, מעץ הדעת טוב ורע ורחוק הוא מה', וכל מעשה המצות הכל הוא אינו אלא גדלות, להיות לו לשם ולתהלה ולקבל פרס, על דרך משל מי שיש לו מעלה, בודאי רחוק הוא מהמלך מפני שכל מי שהוא עם המלך יחד, כלום חסר לו ואין צריך לו שום דבר, דרך-משל עשירות למה לו, כלום חסר וכו', תחבולות ערי בצורות ושמירה מעולה, למה לו, הרי שמור הוא, חכמה מלאכה למה לו כנ"ל, נמצא ממילא מוכרח ומובן, מי שהוא בעל מעלה שיש לו אותו מעלה, בודאי רחוק הוא מן המלך, שהמעלה נקראת מעלה אצלו ויש לו, כי בהתקרבו אל המלך ממש, שאין לו אותה מעלה, כי למה הוא לו, אבל סכנה עצומה הוא, פן ואולי לא יבטל רצונו חיש ומהר לעשות רצון המלך ויתחייב בנפשו, אם לא שיודע בעצמו ואמיתת לבבו שלם ברצון גמור ומסירת נפשו לעשות רצון המלך תיכף, קולע אל השערה ולא יחטא, אז יכול להיות עמו תמיד בעת שמחתו ופחדתו, כי בטוח הוא בעצמו, ולאיש אשר אלה לו, מגלה לו המלך מסתוריו וכל ענייניו.

והנה בזוהר על פסוק "ותרא האשה כי טוב העץ" (בראשית ג, ה), הרשום אצל פסוק "על כן יעזב איש וכו'" (בראשית ב, כד), (זהר חלק א ג, ב) עיין-שם כל המאמר, ובסוף המאמר "תא-חזי כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא וכו', מאן דבעי וכו', בשלהובא דסלקין אית תרין נהורין חד חיורא וחד אוכמא או תיכלא, ההוא נהורא אוכמא או תיכלא דאיהו לתתא הוא כרסייא יקר להההוא חיורא וכו', ועל-דא רזא דתכלתא וכו', והאי אתאחיד לתרין סטרין וכו' ודא אכלא תדיר ושצי להאי וכו', דהא ביה תליא שיצאה דכלא מותא דכולא וכו'", הרי דברינו בפירוש הנזכר.

וכדי לבאר טעם לדבר, מבואר בספר לקוטי אמרים, שאי-אפשר לעשות השתנות בעולם, אם-לא בהעלות הדבר אל שורשו, והמשל בזה הזריעה שזורעים חטים כדי שיתוספו, ואי-אפשר ליגדל אלא-אם-כן החטים הזרועים מתבלים בעפר ונעשים עפר הארץ כידוע, וכן זרע אדם באשה, והענין הוא כי כח הצומח הוא בארץ. ואם-תאמר אם-כן תצמח הארץ בלי שום זריעה, הענין הוא כי הארץ וכח הצומח המושרש בתוכו, הוא ממש אין-סוף בערך ההוא, עד שאי-אפשר להתפשט שום דבר, אלא אם-כן כשזורעים איזה מין וחוזר לעפרו, אז אותו המין מתעורר לצאת, ומפני שהגיע בהתבלותו בעפר אל שרשו, כח הצומח יש בו כח להוסיף הרבה, והשורש הוא ממוצע בין ענפים ובין כחות העליונים ממנו בדרך השתלשלות, כידוע שאי-אפשר להשתלשל מדרגא לדרגא אחרת, אלא-אם-כן על-ידי ממוצע והוא השורש כנ"ל, כי השורש ההוא הוא הכולל את כל כחות העליונים וממנו מתפשטים ענפים אחרים, אבל השורש בעצמו אינו אלא הכנה ולא שום דבר בפני-עצמו, כי נגד עליונים הוא כללות הכל ונגד התחתונים הוא שורש הכל. לכן מחוייבים דברינו, שאי-אפשר לעבור אל מקום ה' שמה, אלא-אם-כן דרך השכינה ולטעום טעם מיתה ממש להתבטל בתוכה ממש, ואח"כ חוזר וניעור. ולכן השכינה לית לה מגרמה כלום רק מה שמגיע אליה מאור המדות, וידוע כי החיות רצוא ושוב, ולכן מי שנכלל בשכינה מוסר עצמו למיתה ממש, ולכן נקראת רק כלי לשון כללות, שכוללת קבלת כל כחות העליונים ומכלה התחתונים שנכללים בתוכה.

וזה דברי רז"ל על-פסוק {{צ|ולדבקה בו (דברים יא, כב), וכי אפשר לידבק בשכינה, והלא אש אוכלה הוא, אלא הידבק במידותיו, פירוש אחר שנכלל בשכינה ונתבטל לגמרי בתוכה, אח"כ חוזר וניעור על-ידי דביקות, כידוע שגם השכינה מקבלת על-ידי מדות הדביקות והתקשרות שנקרא יסוד ומקבלת מאור המדות, וזהו הדבק במדותיו, כי במדות שייך דביקות מה-שאין-כן בשכינה, כמבואר בזוהר בראשית הנזכר, כי המדות הם אשא חיורא שאינו שורף, ורוכב על אשא דתכלתא כמבואר שם, לכן משה שהיה מקומו "שואף זורח הוא שם", (קהלת א, ה), פנים בפנים דבר בו בלי שום חלישות.

כללא דמילתא, הרי בכל אדם מישראל כלולים כל המדות, ושורש נשמתו אבר מהשכינה וכנסת ישראל הנקרא שם שמים, כי המדות נקראים שמים והשכינה נקראת שם שמים, שהשם הוא כללות הדבר ולא דבר בפני עצמו, וזהו כל מחלוקת שהיא בכל אדם, לשם שמים פירוש מחלוקת מדותיו כנזכר, איך יתנהג בחסד או בגבורה מותר או אסור אפילו בדבר תורה ויראה, העיקר צריך שתהיה כוונתו לכלול עצמו בשם שמים, שהוא שורש נשמתו שהוא השכינה, וכל עניני מחלוקותיו הם איך להתכלל בשכינה ואיך להתבטל בתוכה נגד השי"ת ב"ה.

וענין הביטול אפשר להיות על דרך הפסוק "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו", {{ממ|תהלים|קיח|כד}, ואמרו רז"ל "יכול ישמח ביום ת"ל עשה ה' נגילה ונשמחה בו, שישמח בה'" שיר השירים רבה א, לב. והפירוש הוא, כי איזה הארה שבאה לאדם נקרא יום מאיזה מדה שתהיה כי הוא הארה מהשי"ת, יכול שישמח ביום, פירוש בההארה במדה שהוא מודד, ת"ל בו שישמח בה', פירוש שיבין שההארה הוא עצמות ה' כידוע, כי המדות הם הסוד הנקרא עצמות ואם-כן כשהמלך בא פתאום להתאכסן אצלו צריך להניח לו כל ביתו וכל כליו, ואם הוא מניח להמלך כל ביתו וכל כליו, נמצא ממילא נעשה הוא כמי שאינו כלל, שהרי המלך אינו גשם ח"ו בשום כח גשם ח"ו, ואם הוא נעשה בית המלך מה הוא, אז נכלל בשכינה.

וזהו איזהו מחלוקת לשם שמים, זו היא מחלוקת הלל ושמאי שהם המדות, ומחלוקת לשם שמים, פירוש לשם הלכה כדברינו וכנזכר לעיל, מה-שאין-כן קרח ועדתו שחלק על משה ואמר כי כל העדה כולם קדושים, כמותו שהיה נאחז למעלה מהשכינה שהם המדות, כמבואר בזהר הנזכר, וידוע הוא שהוא מקום עץ הדעת טוב ורע ומשם יפרד ח"ו, ולכן כשרצו להתקרב ע"י הקטורת מדי עברם אש אוכלה אכלתם, וזהו דברי רז"ל כי התורה אש שחורה על גבי אש לבנה, והוא דרך הילוכו של אדם אל התורה דרך אש שחורה, שהיא השכינה אז יצליח.